

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” din IAȘI

FACULTATEA DE ISTORIE

Învățământ la distanță

GEOGRAFIE ISTORICĂ

Autor și Titular: Prof.univ.dr. Mihai COJOCARIU

**ANUL III
SEMESTRUL II
2015 - 2016**

GEOGRAFIE ISTORICĂ

I. *Obiectul geografiei istorice*

Există cu adevărat un *spațiu* propriu de cercetare pentru această disciplină? Pentru că, în fapt, istoria și geografia se interpătrund mereu, astfel încât este dificil să identifici, între ele, un *spațiu autonom*, al geografiei istorice. În cazul *Școlii Analelor*, de exemplu, există tendința *abordării interdisciplinare*, iar rezultatul – *istoria globală* (în sensul de atotcuprinzătoare, totală) – tinde să încorporeze și cunoștințele de ordin geografic. Mai cu seamă în abordările “istoriei mici” – *istoria locală* – prezentarea factologiei istorice se face, obligatoriu, în strânsă legătură cu așa-numitul cadru geografic, condițiile de mediu.

Cîndva, un celebru geograf francez de la începutul sec. XX, Elisée Reclus, sugera, într-o formulare memorabilă, o *identitate* între cele două discipline: “Geografia nu este altceva decît istoria în spațiu, pe cînd istoria este geografia în timp”. Altfel spus, istoria studiază *în timp* aceleași fenomene pe care geografia le studiază *în spațiu*. Cu toate acestea, există suficiente diferențe între cele două discipline, pentru a putea identifica, între ele, un *spațiu al geografiei istorice*: în primul rînd, desigur, faptul că geografia este doar parțial o știință socială, pe cînd istoria în totalitatea ei. Geografia oferă *scena vieții istorice*, niște condiții, niște posibilități, pe care societățile omenești le utilizează în chip diferit. Dintr-un anumit punct al evoluției istorice, omul însuși, prin intervenția lui (adesea brutală) asupra spațiului în care trăiește, modifică condițiile de mediu (să ne gîndim la defrișări, îndiguiri, extinderea suprafețelor agricole – natura cultivată este cu totul altceva decît natura “sălbatică” -, explozia demografică, urbanizare, poluare etc), devenind *un factor al acestuia*.

În concluzie, geografia istorică preia *mediul* de la geografie și *evoluția socială* de la istorie. Ea este *studiul interdependenței, în timp, a mediului natural cu societățile umane*. Această definiție – deși este o îngustare considerabilă – are avantajul că arată un obiect propriu de studiu al geografiei istorice, cu o problematică clară.

Așadar, geografia istorică nu are a studia, de exemplu, răspîndirea populațiilor – de această chestiune se ocupă demografia istorică; nici peisajul agricol sau urban – obiect al istoriei economice sau istoriei sociale; nici evoluția granițelor sau a structurilor administrative

– la acestea se referă istoria politică; nici influența teritoriului (luat în sine) asupra litigiilor dintre state – obiectul geopoliticii.

Din perspectiva referatului nostru, ne interesează să vedem în ce măsură condițiile locale de mediu (așezarea geografică, relieful, clima, hidrografia, solurile, flora și fauna etc) au influențat, în perspectivă istorică, evoluția comunității natale. Precizăm că, după caz, putem prezenta și *un sat al bunicilor* sau, dacă suntem dintr-un oraș mare, *un cartier al acestuia*.

II. Structura lucrării

1. Cadrul geografic

1.1. Așezarea geografică

- coordonatele locului (dacă le avem), ținutul/județul, vecinii

1.2. Relieful

- prezentarea *reliefului microzonei*, mai cu seamă în aspectele lui frapante (dacă e “spart” sau, dimpotrivă, lin; dacă există fenomene de eroziune; dacă, prin dispunerea sa, poate influența constituirea unui microclimat)

1.3. Clima

- există un *microclimat* și care sunt trăsăturile acestuia: o istorie locală a ploii și a timpului frumos; regimul temperaturilor de peste an; mișcarea aerului (curentul, vânturile); fenomene climaterice (ploaie, zăpadă, burniță, ceață etc)
- dereglările climatice (inundații, secetă, înghețuri târzii)

1.4. Hidrografia

- apele de suprafață (pârâuri, râuri, bălți, lacuri; debite, suprafață de luciu de apă)
- apele subterane (de adâncime, pânza de apă freatică)
- utilizarea, în timp istoric, a resurselor hidrografice

1.5. Solurile și resursele solului și subsolului

- tipurile de soluri și raportarea la îndeletnicirile agricole
- în ce măsură resursele solului și subsolului au fost/sunt utilizate în trecut și astăzi

1.6. Flora și fauna

- prezentarea peisajului natural și agricol
- animale sălbatice și domestice
- pădurea/lipsa pădurii: influența asupra climei și activităților omenești
- invaziile de lăcuste, cărăbuși, șoareci de câmp; filoxera, gândacul de colorado

2. *Istoricul locului natal* (al satului, comunei, orașului, cartierului, după voia fiecăruia dintre noi și, bineînțeles, a posibilităților de informare)

2.1. Există *urme arheologice*? Ce ne pot spune ele?

2.2. *Epoca medievală*

- *prima atestare documentară* (în lipsa unei lucrări deja întocmite – publicată, lucrare de gradul I etc -, putem consulta *indicele* de la principalele colecții de documente medievale: DIR (*Documente privind Istoria României*) și DRH (*Documenta Romaniae Historica*), seriile pentru Moldova.

- *numele localității* (legenda sau explicația populară, explicația științifică)

- *statutul localității* (sat răzeșesc, boieresc, bisericesc, târg, oraș)

- *șirul proprietarilor* (dacă îi putem identifica)

- *urme de viață medievală* (arheologice, ruine, biserici etc)

2.3. *Epocile modernă și contemporană*

- structuri demografice și confesionale

- structuri administrative și instituționale

- învățământ, cultură, timp liber

- activitate economică; structuri sociale

- aspectul/configurația locuințelor în trecut și astăzi (materiale, tehnici de construcție, compartimentare, casa și acareturile, curtea, grădina)

- inventarul agricol și meșteșugăresc

2.4. *Alte forme de perpetuare a unor informații despre locul natal*

- *toponimii* (numele de locuri, toponimia mărunță: inventarierea și dezvăluirea originii/semnificațiilor poate oferi surprize nebanuite)

- *onomastica și universul poreclelor* (originea unor familii, relațiile dintre indivizi)

- *aspecte locale de etnografie și folclor* (sunt, uneori, deosebiri izbitoare între comunități vecine – în spiritul vechii vorbe: “câte bordeie, atâtea obicei” -; întotdeauna ele au o explicație *istorică*: poate reușim să o identificăm)

3. *Bibliografie*

- aproape peste tot există cineva care s-a ocupat de localitatea respectivă, fie pentru a întocmi o lucrare de gradul I, fie în vederea unui studiu cu caracter monografic, care, în multe cazuri, s-a și publicat, fie există o informație, inevitabil lacunară, la consiliile populare, la biserică, la muzeul școlii etc.

- alternativa este – *dar nu pentru lucrarea de față!* – să consultăm colecțiile de documente publicate (de la *Uricariul* și pînă la DRH) sau fondurile de arhive

- putem utiliza, pentru vremea din urmă, și mărturiile orale
- *în lipsa oricărei surse, să folosim rezultatele propriilor observații*

4. Alte precizări

- *lungimea* rezonabilă a referatului ar fi de 6-7 pagini; dacă “iese” mai lung, foarte bine
- *termenul de predare*: cu câteva zile (2-3) înainte de data examenului, pentru a putea fi lecturate
- întâlnirea din ziua examenului va consta într-o discuție liberă pe marginea conținutului referatelor